

Vaiṣeṣhika

Vaiṣeṣhika sistemi bütün sistemleri araştırmaya yardım eden bir sistem olarak kabul edilir. Ana işi, kategoriler yaratmak ve atomcu çoğulculuğu (atomistic pluralism) gözler önüne sermektir. Padārtha denilen kategoride bütün evren Padārthalar denilen altı ya da yedi bölüme ayrılır. Padārtha “sözcük anlamı” veya “bir sözcüğün işaret ettiği nesne” anlamlarına gelir. Bütün bilgi nesneleri, bütün gerçeklikler Padārtha¹ altında toplanırlar. Padārtha, düşünülebilen (cneya) ve adlandırılabilen (abhidheya) nesne demektir. Sharma, Vaiṣeṣhika’nın sınıflandırmalarının Aristocu, Kantçı ve Hegelci sınıflandırmalardan farklı olduğunu vurgulamaktadır.²

Vaiṣeṣhika altı sınıflama yapar, yokluğu (abhāva) da katarak bunu yediye çıkarır. Her ne kadar Kanāda yokluktan söz etse de altılı sınıflama içinde saymaz. Bunu sonraki Vaiṣeṣhikacılar eklemişlerdir. Vaiṣeṣhika bütün varlıkları, bütün bilinebilir nesneleri var (bhāva) ve yok (abhāva) diye ikiye ayırır. Yedi Padārtha şunlardır: 1. Madde (dravya), 2. Nitelik (guna), 3. Eylem (karma), 4. Genellik (sāmānya), 5. Özellik (viśeṣa), 6. Olma zorunluğu (samavāya), 7. Yokluk (abhāva).

¹ Padārtha kavramının daha önce sözünü etmiş olduğumuz Nāma-Rūpa kavramıyla bir paralelliği vardır.

² Sharma, a.g.e., s. 176.

Sisteme göre her nesne řu dokuz şeyden birine aittir: Toprak, su, ateş, hava, eter, zaman, mekân, ruh, akıl. Bunlardan ilk dördü farklı atomlardan oluşmuşlardır. Toprak, su, ateş, hava atomları maddenin gözle görölmez, parçalanmaz zerreleridir. Bořluk, zaman ve mekân ezelidir, kavranmaları olanaksızdır. Akıl, atom büyüklüğünde ezeli bir nesnedir. Ruh da ezeli ve ebedidir. Tanrı evreni sonsuz atomlardan oluşturur. Evrenin başlangıcı bu atomların birleşmesi, sonu ise bu atomların ayrışması demektir. Bu atomlar kendi kendilerine hareket etmezler. Tanrı evreni Karma kanunlarına uygun olarak yaratmıştır.³

Atomlardan Caynistler de söz etmişlerdir.⁴ Puggala veya poggala kavramları ortaya atılır. Cainizm fiziksel nesnelerin atomlardan (paramanu) oluşan duyular aracılığıyla anlaşıldığını söyler. Bir atomun (anu) sabit bir noktası, başı, ortası ve sonu yoktur. Atomların son derece küçük, ebedi ve nihai olduğu, aynı zamanda yaratılamayacakları gibi yok da edilemeyecekleri söylenir. Bütün şekillerin (murta) yapıtaş olmasına rağmen kendisi şekilsizdir (amurta).⁵ Caynist görüşe göre atomlar nitelik olarak birbirlerine benzemezler; her birinin kendi kokusu, tadı, rengi ve bağlantısı vardır. Kendileri sessiz oldukları halde ses yapabilirler.⁶

³ Çağdaş, a.g.e., s. 41-42.

⁴ Walther Schubring, The Doctrine of the Jainas, Almandan İngilizceye Çev: Wolfgang Beurlen, Motilal Banarsidass, Delhi, 2000, s. 132.

⁵ Ali Küçükler, Antik Yunan ve Hintte Atom Kuramı, Bilim ve Gelecek, 37, İstanbul, Mart 2007, s. 33.

⁶ Radhakrishnan, a.g.e., s. 178.

Atomların birleşmesine ve ayrışmasına, böylelikle yaratılış ve yok oluşun gerçekleşmesine Nyāya sisteminde de inanılır. Sonu olmayan sayıda atom ve sonu olmayan sayıda ruh, yaratılış ve yok oluşun ötesindedir. Tanrı onları ne yaratır ne de yok eder. Gerçek yaratıcı tanrı değildir ve o evrenin maddesel nedeni değildir. Yaratılış atomların çeşitli kombinasyonlarıyla gerçekleşir.⁷

⁷ Sharma, a.g.e., s. 207.